

Biblioteke – univerzalni simboli znanja i mudrosti

Đorđe Pisarev, priređivač. *O stanovnicima biblioteke: šta, zašto i kako čitati. Zrenjanin; Novi Sad: Agora; Narodna biblioteka Kruševac, 2022.*

Vesna Živković

Gradska biblioteka u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija
vesna_zvkvc@yahoo.co.uk

Đorđe Pisarev (Vizić, 1957), pisac, esejista, književni kritičar i novinar, markantna ličnost savremene domaće proze i dobitnik više značajnih nagrada (*Borislav Pekić, Laza Kostić, Stanislav Lem* i dr.) priredio je knjigu *O stanovnicima biblioteke: šta, zašto i kako čitati*, koju su u toku 2022. godine zajedno objavili ugledna izdavačka kuća Agora i Narodna biblioteka Kruševac, kao drugi tom projekta *Akademija za pisce*. Izuzimajući stručne radove i monografije o bibliotekarstvu i knjižarstvu, kao i uopšteno o bibliotečko-informacionoj delatnosti, te beletristiku čiji junaci su bibliotekari, nema mnogo dela koje bibliotekama pristupaju sa filozofsko-esejističkog stanovništva, te je zbog te činjenice knjiga Đorđa Pisareva utoliko značajnija.

U ovoj originalnoj zbirci u čijem središtu su biblioteka, čitanje i čitaoci, Pisarev je kao prilježni kolekcionar sabrao niz mini eseja, ogleđa, zapisa i odlomaka podeljenih u precizno određene tematske celine. Uvodni deo otvara odlomak iz Borhesove *Vavilonske biblioteke*,¹ kratke priče u kojoj se prvi put javlja motiv beskonačne biblioteke i u kojoj argentinski književnik univerzum, odnosno svet, poredi sa Bibliotekom kojoj “kraja nema” (str. 8), a koja se sastoji od “neodređenog, i možda beskonačnog, broja šestougaonih odaja, s prostranim bunarima za provetravanje u sredini, oivičenim veoma niskim ogradama sa stubovima” (str. 7).

U prvom poglavlju koje je naslovljeno “U biblioteci (sve)opšteg znanja” (str. 11-15) autor izdvaja i navodi neke od definicija biblioteke; od preciznih i formalnih enciklopedijskih odrednica, poput one iz *Velikog rečnika stranih reči i izraza*:² “Biblioteka. Zbirka knjiga, knjižnica; ustanova i zgrada u kojoj se čuvaju i čitaju, nekada i pozajmljuju knjige” i iz

Male enciklopedije Prosveta:³ “Knjižnica, zbirka i mesto gde se čuvaju knjige, listovi, časopisi, stari štampani spisi”, do one iz *Malog Larusovog rečnika simbola*,⁴ koja biblioteku sagledava kao “simbol svetovnih znanja, univerzalnosti i veličine” i “skup svih znanja sveta”, “svet u malom”, “mesto koje simbolizuje Vavilonsku kulu” (str. 11).

Drugo poglavlje – “Mediji za skladištenje” (str. 19-26) čine odlomci iz tri knjige: *Sociologija književnosti* Roberta Eskarpija,⁵ *Informatička bomba* Pola Virilioa⁶ i *Pokradeno pamćenje* Manfreda Ostena.⁷ U sva tri teksta se analizira fenomen čitanja: u prvom se analizira profil savremenog čitaoca, kao i čitalačke navike i društveni aspekti književnosti, te Eskarpi zaključuje da je čitanje u velikoj meri povezano sa okolnostima i da se “stapa sa svakodnevnim životom” (str. 22). Francuski teoretičar kulture i filozof Pol Virilio, pak, smatra da je pronalazak štamparske prese nametnuo “siromašenje jezika” i da je Gutenbergova galaksija proizvela “narode gluvonemih” (str. 23). U trećem tekstu Osten zaključuje da se biblioteka kao realno sabirno mesto štampanog memoriae seli u digitalni prostor kao mesto skladištenja (str. 25).

I treće poglavlje, koje je tematski najraznovrsnije, i nosi naziv “Istorija kao beskonačna sveta knjiga” (str. 29-34) Pisarev otpočinje odlomkom iz Borhesove knjige *Ogledalo zagonetki*, a nastavlja odlomkom iz *Spomenice Srpske čitaonice novosadske*,⁸ današnje Gradske biblioteke u Novom Sadu, u kojoj se navodi istorijski podatak da je još 1774. godine postojao plan za osnivanje jedne

¹ Horhe Luis Borhes, *Ogledalo zagonetki*. Novi Sad: Svetovi, 1995.

² Ivan Klajn i Milan Šipka, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej, 2006.

³ *Mala enciklopedija Prosveta: opšta enciklopedija*. Beograd: Prosveta, 1968.

⁴ *Mali Larusov rečnik simbola*. Beograd: Laguna, 2011.

⁵ Robert Eskarpi, *Sociologija književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska, 1970.

⁶ Pol Virilio, *Informatička bomba*. Novi Sad: Svetovi, 2000.

⁷ Manfred Osten, *Pokradeno pamćenje*. Novi Sad: Svetovi, 2005.

⁸ *Srpska čitaonica – Gradska biblioteka u Novom Sadu: spomenica: 1845–1995*. Novi Sad: Gradska biblioteka, 1996.

biblioteke u Novom Sadu koja bi radila u okviru visoke škole i o kojoj bi brinuli profesori teologije i filosofije, ali do realizacije ideje nije došlo. U ovom poglavlju se navodi i odlomak o književnim kritičarima iz knjige *Ogledi* H. M. Encensbergera,⁹ kao i odlomak iz knjige *Dvostruki život* Gotfrida Bena,¹⁰ nemačkog pesnika, esejiste i lekara koji opisuje svoje loše iskustvo sa izdavačkom kućom J. F. Leman iz Minhena, jer je u jednoj knjizi koju su oni objavili Gotfrid ocrnjen kao “skrnatelj rase” (str. 32).

U poglavlju “O strategiji i istoriji čitanja” (str. 37-50) Pisarev je izdvojio zapise o bibliotekama, bibliotekarima, knjižarama, čitanju, značajnim ličnostima koji su živeli u različitim istorijskim periodima: piscima (Šekspir, Umberto Eko), filozofima i misliocima (Mišel de Montenj, R. V. Emerson, Rolan Bart), esejistima (Moris Blanšo, Alberto Mangel) i dr. Mnogi od njih su napisani sa iskrenim pijetom prema bibliotekama (“Ući u biblioteku isto je kao i ušetati u neku veliku katedralu i razgledati statue po zidu” – Čarls Kigan Pol) (str. 42) i sa spoznajom njene vrednosti i značaja (“...Njena svrha je da pročisti i očuva samu svrhu nacije, slavu i diku jednog naroda, a to je, osim najmilostivijih i najmiroljubivijih božjih obreda, unutrašnji sistem zemlje” – Erl od Šaftsberija) (str. 41).

U središtu poglavlja koje će nas zapitati i zabrinuti – “Gore li rukopisi” (str. 53-59) je, nažalost, večita i univerzalna tema spaljivanja knjiga – tih neprolaznih simbola slobodoumnosti, misaonosti, pokretačkih ideja i podsticajnih kritika. Velikani svetske književnosti: Bulgakov, Bredberi, Umberto Eko, Teri Pračet i Nil Gejmen u svojim delima progovaraju o spaljivanju knjiga, navodeći nas na razmišljanje: šta sve gori kada gore biblioteke i knjige? Da li se odgovor možda pronalazi u rečenici iz Bulgakovljevog romana *Majstor i Margarita*: “Gori, gori, pređašnji živote!”¹¹

U poglavlju “Biblioteka i pisci” (str. 63-66) Pisarev navodi utiske i razmišljanja svojih kolega pisaca o bibliotekama: Ive Andrića, Milorada Pavića, Danila Kiša, Milisava Savića, Davida Albaharija, Radoslava Bratića, Milovana Marčetića i, na kraju, i svoje lično. Iz svih ovih zapisa uviđamo koliko su snažne i neraskidive spone književnika i biblioteka, koliko su biblioteke i bibliotekari uticali na pisce, posebno u njihovoj ranoj mladosti, koliko su određivale njihove puteve i formirali

njihove ličnosti. Na kraju knjige, umesto klasičnog pogovora, Pisarev je odlučio da čitaocima podari lirsku priču o čudesnom bronzanom dečaku Hjalmaru i samosvesnoj, razdraganjoj Mariji, čiji zidovi sobe su obloženi nepreglednim nizovima knjiga, a jedan do drugog, spojeni zajedničkom sudbinom, prebivaju Makrobije, Origen, Svetonije i Fransis Bekon, Agripa, Ptolomej, Plinije, Vergije, Platon, Plutarh...

Vrednost knjige koju je priredio Đorđe Pisarev je najviše u tome što bibliotekarima i čitaocima pruža novi i drugačiji uvid u sva bogatstva i višeslojnost biblioteka, ali i u značaj i lepotu čitanja, na jedan posve autentičan, poetično-filozofski način, bez iznošenja suvoparnih i jednoobraznih podataka, pa nije neosnovano očekivati da upravo ovo delo može doprineti razbijanju donekle uvreženih stereotipa o bibliotekama kao hladnim, polumračnim i negostoljubivim mestima. Iz toga razloga, bilo bi zaista uputno i dragoceno da biblioteke prepoznaju značaj ove knjige i da je uvrste u svoje knjižne fondove.

⁹ H. M. Encensberger, *Ogledi*. Novi Sad: Svetovi, 1994.

¹⁰ Ben Gotfrid, *Dvostruki život*. Novi Sad: Svetovi, 1991.

¹¹ M. A. Bulgakov, *Majstor i Margarita*. Beograd: Feniks Libris, 2010.